

pod kišobranom melankolije

Branko Ćegec: MELANKOLIČNI LJETOPIS, »Izdavački centar Rijeka«, Rijeka 1988.

saša radonjić

Sve češće smo u situaciji da prosudujemo karakter onoga što obično nazivamo »vokabular kritičarevog metodološkog instrumentarija«. Mahom su to neveseli razgovori koji u krajnjoj instanci iznose pitanje svrhovitosti kritičkog promišljenja djela. Da li nas širi čitalački krugovi razumiju, da li nas autori razumiju, da li jedni druge shvataju — sve ove dileme su direktan produkt krajnje nekodificiranosti upotrebe terminoloških određenja. U procesu kompleksnog usloženjavanja problematike djela, a tek potom njenog razgledavanja, (procesa svojstvenog većini autora koji su se upustili u hermeneutičke poslove) redovito se javlja nešto što možemo okvalifikovati kao višak jezika, melasa ili jalovina. Kad smo pak u prilici da čitavu stvar ekstremno redukujemo, odnosno jednim atributom ocenimo knjigu, onda najčešće pribjegavamo sintagmama ovog tipa: »provokativna«, »zanimljiva«, »relevantna«, mnogo rjede — »dobra« itd. Jedna odrednica, svojedobno dominantna, potpuno je, rekao bih, izgnana iz geta epiteta kojima iskazujemo svoj doživljaj teksta — LIJEPO. Da li to život ne pruža dovoljno povoda za stvaranje lijepih knjiga, pa otuda i onima koji ih čitaju biva oduzeto pravo na korišćenje ove sitagme kao kvalifikativa, ja ne znam. Ali želim upotrebiti upravo tu riječ kao presudnu u kontekstu govora o novom jelu *Branka Ćegeca*. Želim reći da je knjiga *MELANKOLIČNI LJETOPIS* lijepa.

U odnosu na dvije prethodne knjige poetskih tekstova, *EROS—EUROPA—ARAFAT* (1980.) i *ZAPADNO ISTOČNI SPOL* (1983.) Ćegec, sada, sa bitno izmjenjenim kursom uplovljava u mirnije vode olakšane percepcije. Dakle, nakon iskustva jezičkog eksperimenta, pjesnik, kako to i Z. Maković u pogovoru *MELANKOLIČNOG LJETOPISA* primjećuje, otkriva rečenicu, rečenicu u svojoj potpunosti. Malo će mo u ovoj knjizi pronaći od dekonstrukcije kako na sintaksičkoj tako na sintagmatskoj razini, tog nesumnjivo najrelevantnijeg korelativa Ćegecovog ranog poetičkog postupka. Ništa od semantizacije konstrukcije, modela koji se i inače sve više pokazuje u svjetlu lakog pohabavanja. *MELANKOLIČNI LJETOPIS* je upravo to što sam naslov kazuje: poetizirani dokument o jednom periodu (1980—1985.) jedne pjesničke svijesti. Poetski subjekt je sveprisutan, usredsređen na samoga sebe, ili, kako bi to Maković jezgrovitije i ilustrativnije rekao — »osjećanje sebe u tekstu kao sebe u prostoru«. I upravo je to osjećanje ono što me nagloda do toliko insistiram na kategoriji lijevog. Dakle, poetski subjekt apostrofira svoje jastvo, ali njegov iskaz nije sam po sebi estetizirani čin. Čak naprotiv; on je katkad bliži negaciji artificijelnog. Međutim, upravo u toj dosljednosti pri sprovođenju lirskog ja u tekst kao u prostor, (gdje »ja« nije »alter ego«) krije se ljepota ove knjige. Rekao sam »lirsko ja« i to ne slučajno, jer *MELANKOLIČNI LJETOPIS* jeste lirčan. No, lirčan na jedan čudan, grub rekao

bih sasvim moderan ili, ako želite, postmodern način.

Pod okriljem ili kišobranom Ćegecovog melankolije našlo se prostora i za erotsko osjećanje svijeta, za nostalglično putopisne reminiscencije, za socijalno politički patos. No, od svega navedenog najdominantnija je interncija melankolije erosa. Od refleksija samoseksualnosti, preko dječakog, muškog do ženskog doživljaja seksualnog ovi tekstovi su dovoljno uz-

poezija kao privatna stvar

Mirjana Božin: VEROISPOVEST, Rad, »Znakovi pored puta«, Beograd, 1987.

zoran đerić

Slažem se sa Vasom Pavkovićem kad kaže da je Mirjana Božin pravi liricist i da je »najbolja kad saopštavajući vlastite spoznaje o svetu (i sebi) pronalazi prave reči da saopšti osjećanje sveta koje nije samo njeno«. Podržavam i mišljenje Duška Radovića koje je izneo 1983. godine: Da Mirjana Božin zaslužuje uglednije mesto u savremenju, mladoj srpskoj poeziji. I prvo i drugo mišljenje dosta su neodređeni, da ne kažem opšta mesta, jer: šta je poezija, ako nije spoznaja sebe, pokušaj da se »stihovima ispituje sopstvena duša, njeni neosvetljeni kutci« (V. Salamov)? jer je mlada srpska književnost u kontekstu savremene književnosti i sama marginalizovana, tj. na vrlo neuglednom mestu; to nikako ne bi trebalo da nas obeshrabri jer, kako bi to rekao Ezra Pound, bez obzira na vrednosti vremenom svemu raste značaj. Ili poslušati Marinetijev savet i jednostavno stvarati, »jer stvaralaštvo je beskorisno, bez naknade, uz zaborav i prezir«.

Lirska pozicija Mirjane Božin, prema tome, nije ništa ni bolja ni gora od pozicije drugih mladih pesnika, naročito ako imamo u vidu njenu skromnost i bojažljivost otvaranja prema drugima, kao i nedovoljno prisustvo, odnosno odsustvo njenih pesničkih tekstova: za 20 godina pisanja (to je pozamašan »staž«) Mirjana Božin je obelodanila samo dve knjige pesama (malog obima). Sudeći po knjizi koja je pred nama, ona je, najzad, prebrodila svoje dugogodišnje krize (da li i životne ili samo pesničke, ne mogu ulaziti u to), izašla iz samoće vidno ojačana ili ogorčena tim iskustvom. Ali i to je sopstveni izbor: »Poezija je samoća bez rastojanja usred opšte užurbanosti, to jest samoća koja ima načina da se poverava« (Rene Šar).

Mirjana Božin nam poverava svoje sumnje i strahove, svoje sablasne darove, privatne stvari, svoju davljeničku himnu — sve u saglasnosti sa svojom ispovedno-egzistencijalnom poetikom. Pored tog ličnog tona, ima u njenom pesništvu dosta konvencionalnog i nešto arhaično što je, naizgled paradoksalno, približava savremenom, vrlo aktuelnom postmodernistič-

držani da ne predu granice ukusa ili pak mogući, i istovremeno dovoljno slobodni da u svojoj imaginativnosti ne postanu dosadni, neuzbudujući. I uz to, oni su, što je iako bitni, duhoviti, humorni bez pretencioznosti ili očigledne namjere da budu samo humorni.

U smislu formalno-tehničke organizacije tekstova u knjizi gotovo da se i nema šta reći. I ova činjenica mnogo govori o Ćegecu u novom izdanju. Jer formalno-tehničko je bilo ono najprovokativnije, najinspirativnije za sve koji su se njima ozbiljnije bavili. U *MELANKOLIČNOG LJETOPISU* tekstovi su organizovani u proznoj (češće) ili jednostavnoj stihovanoj (rjede) provencijenciji. Knjiga se, kako je to već ranije spomenuto čita bez mnogo otpora, u dahu, sa obiljem zadovoljstva. Završavam ovaj tekst, sa uvjerenjem da će *MELANKOLIČNI LJETOPIS* naći svoje mjesto na policama kućnih biblioteka i onih koji su zauzimali pozicije radikalnog skepticizma pri prosuđivanju dvije prethodne pjesničke knjige Branka Ćegeca.

kom nastojanju — heterogenim oblicima temporalnosti. Suprotstavljanje arhaizma modernizmu prestaje da biva nostalglična igra, već tehnika otkrivanja, tehnika tražnja za istinom (Jacques Leenhardt).

Određeni post-senzibilitet kod Mirjane Božin možemo prepoznati po povremenom pozivanju na prošlost (u pesmama: »Pompeja«, »Is-torija puteva u Srbiji«, »Sablasni darovi«, »Budućnost iskopine«), po korišćenju kovača u pesmi »Iz povesti grafit« i slično. Ali nije to ono što karakteriše njenu poziciju, koja je sa svaku-stvo »grozne osamljenosti i strepnje« tako neprimerene svetu postmoderne. U savremenom društvu, kako primjećuje Frederic Jameson, nije više »prisutno sopstvo koje bi osjećalo«. Senzibilitet naše pesnikinje je tako suprotan savremenim »intenzitetima«, impersonalnim ili euforičnim. Njena poezija zato nije lišena strasti, nije očišćena od slabosti. Nije uzdržana, nego je ili razočarana ili radosna. Nastoji da bude »velikodušna«, da svakom pomogne, jer »reči je mesto sa slabima«.

Društveni angažman koji u pesništvu Mirjane Božin predstavlja novinu, a kao posebnu vrednost ga ističu Milovan Danajlić i Vasa Pavković, pišući o knjizi »Veroispovest«, takođe je u suprotnosti sa postmodernističkim odbijanjima ideološke ili političke poruke. Iako je u pitanju ironizacija i svojevrstne anti-angažovane pesme, po mom čitalačkom nahodanju, ovo nisu njene najbolje pesme. U njima, zaluđena, izbežumljena stihijom, uplašena i nemoćna pred vlašću, pesnikinja gubi nadu u spas, gubi veru u pesništvo: »Pesnik je najmanje što postoji«, a svi smo »očajnici koji se ne razumeju«.

Sklon sam i dalje da verujem da je poezija, sa stanovišta pravičnosti, »svet na svom najboljem mestu« (R. Šar). Zato nema potrebe ni da opominjem našu pesnikinju, ni da je tešim, ona i sama dobro zna moći i nemoći poezije, da je teško pronaći sklad tamo gde je kaos, da se ne može veličati mir tamo gde vladaju buka i bes, glupost se kočoperi a imaginacija je kao sapleten u grmlju jelen. Pisanje je, nema sumnje, i za Mirjanu Božin neophodna disciplina u svakodnevnom preživljavanju, »otkrivanju pri-zora kobnih«, ali i »proplanaka svetlosti«.

časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5, telefon (021) 28-765

uređuju: ljubiša despotović, silvija dražić, zoran đerić, petru krdu, alpar lošonc, miroљjub radojković i saša radonjić ☆ glavni i odgovorni urednik franja petrinović ☆ tehnički i likovni urednik cvetan dimovski ☆ sekretar redakcije radmila gikić ☆ lektor šanja štefan ☆ članovi izdavačkog saveta: bosiljka bojanić (predsednik), tanja đurić, biljana cvetković, rada čupić, dušan radak, boško ivkov, dušan mihalović, dušan patić, danica grubač, simon grabovac (delegati šire društvene zajednice) radmila gikić, radmila cvijanović lotina, vladimir kopicl, franja petrinović i čedomir keco (delegati izdavača) ☆ izdaje nišro »dnevnik«, novi sad, bulevar 23. oktobra 31 ☆ direktor nišro »dnevnik« jovan smederevac ☆ osnivač pokrajinska konferencija saveza socijalističke omladine vojvodine ☆ časopis finansira s iz kulture vojvodine ☆ rukopise slati na adresu: redakcija »polja«, novi sad, poštanski fah 220, žiro račun 65700—603—6324 nišro »dnevnik« oour »redakcija dnevnika«, sa naznakom za »polja« [godišnja pretplata 5.000 dinara, za inostranstvo dvostruko] ☆ na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku i kulturu broj 413—152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga ☆ tiraž 2.000 primeraka